

Πόλεμοι στην Κυρίως Ελλάδα

**Διαδοχικοί πόλεμοι που αλλοίωσαν τη φυσιογνωμία της από
δημογραφική και οικονομική άποψη**

Δημητριακός πόλεμος (239-229)

Πόλεμος Κλεομένη (229/8-222)

Συμμαχικός Πόλεμος ή πόλεμος των Συμμάχων (220-217)

- 3 βασικές ζώνες αμφισβήτησης μετά την παγίωση των ελληνιστικών βασιλείων – συνεχείς εστίες πολέμων:
- α) Αιγαίο: μεταξύ Πτολεμαίων – Αντιγονιδών, προστασία του Κοινού των Νησιωτών.
- β) Μικρά Ασία: μεταξύ Πτολεμαίων, Αντιγονιδών, Σελευκιδών και Ατταλιδών.
- γ) Κοίλη Συρία: μεταξύ Πτολεμαίων και Σελευκιδών.
- Συνεχώς μεταβαλλόμενες συμμαχίες.

Οικονομικές συνέπειες

Λεηλασίες υπαίθρου σε περίπτωση πολιορκίας της πόλης ή και της πόλης σε περίπτωση κατάληψής της.

Αναγκαστική κάλυψη των αναγκών των στρατιωτών από την παραγωγή της χώρας στην οποία έχουν σταθμεύσει ακόμη κι αν αυτή ήταν φιλική.

Προσπάθειες να ελεγχθούν οι στρατιώτες.

Πρόνοια από τον ίδιο μονάρχη στην Αίγυπτο: “Αναφορικά με τον στρατωνισμό των στρατιωτών, μαθαίνουμε ότι ασκείται μερικές φορές ανάρμοστη βία, καθώς δεν περιμένουν να λάβουν καταλύματα από τους οικονόμους, παρά εισβάλλουν στα σπίτια και διώχνουν τους ενοίκους με τη βία. Δώσε λοιπόν διαταγές, ώστε να μην συμβαίνει αυτό στο μέλλον” (**Select Papyri, 207**).

Όταν ο Φίλιππος V πέρασε το χειμώνα 201/200 από την Καρία οι κάτοικοι αναγκάστηκαν να υπομείνουν το πέραςμα, αν και δεν είχαν καμμία σχέση με τον πόλεμο (**Πολ. 16, 24**: “την δε Αλαβανδέων χώραν ως πολεμίας κατέφθειρε, φήσας αναγκαίον είναι πορίζειν τω στρατεύματι τα προς την τροφήν”).

Πολύ μεγάλες δυσκολίες δημιουργούνται όταν επικεφαλής του στρατεύματος δεν μπορεί να πληρώσει τους άνδρες του.

Προνόμιο ανεπισταθμείας = απαλλαγή από την υποχρέωση παροχής καταλύματος σε στρατιώτες (επισταθμεία)

- **Αποδιοργάνωση των αγροτικών εργασιών:** λόγω αβεβαιότητας οι αγρότες βρίσκουν καταφύγιο στην πόλη και πολλοί δούλοι βρίσκουν ευκαιρία να το φύγουν. Έχουμε ψήφισμα της Λάρισσας που μιλά για την εγκατάλειψη της χώρας: “και των αγρών αρουμένων ήκιστα δια τον πολυετή πόλεμον” στα χρόνια της αντιπαράθεσης των Ρωμαίων με τον Φίλιππο V και τον Αντίοχο III (**AE 1910, col. 346**). Σε ένα ντοσιέ επιγραφών από τη Θεσσαλία (**Gonnoi II No. 3**) που αφορούν τα σύνορα ανάμεσα στους Γόννους και το Ηράκλειον (τέλη 3ου αιώνα) αναφέρεται ότι τα χωράφια στο βουνό καλλιεργούνταν παλαιά από δύο πολίτες των Γόννων, αλλά μετά εγκαταλήφθηκαν την εποχή του πολέμου του Σωσθένη, δηλ. κατά τον πόλεμο ενάντια στους Γαλάτες (280-278): “ήκουν δε και των πρεσβυτέρων τα οικόπεδα όντα εν Ποθναιεί ότι ήσαν Γοννέων Καλλίου και Φιλονβρότου οι και εγεωργούντο και εποικούντο έως του κατά Σωσθένην πολέμου”.
- **Μαρτυρίες για λύσεις:** οι κάτοικοι της υπαίθρου και τα ζωντανά βρίσκουν καταφύγιο στα τείχη. Όσον αφορά τα σιτηρά, αν είναι η ώρα τους, γίνεται βιαστική συγκομιδή. Το ίδιο ισχύει και για τα οπωροφόρα. Στη διάρκεια του Χρεμωνίδειου πολέμου ο στρατηγός Επιχάρης: το τε φρούριον διέσωσε τωι δήμωι πολέμου όντος, τους τε σιτικούς και τους ξύλινους καρπούς μέχρι τριάκοντα σταδίων συνεκόμισεν (**SEG 24, 1969, 154**). Το 287 ο Αθηναίος Καλλίας, αξ/χος του Πτολεμαίου, και ο αδελφός του Φαίδρος, στρατηγός των οπλιτών στην Αθήνα, δραστηριοποίησαν τους **στρατιώτες τους για την επιτυχή συγκομιδή**: “και εξάγων εις την χώραν τους στρατιώτας τους μεθ’ αυτού προεκάθητο της του σίτου συγκομιδής όπως αν εις την πόλιν σίτος ως πλείστος εισκομισθεί” (**Syll.³ 409**).
- Άλλες συνέπειες: **άνοδος των τιμών, περιορισμός των εξαγωγών αγαθών από τα πληττόμενα κράτη, κατάσχεση πλοίων που μετέφεραν τέτοια αγαθά και συνεπώς η γενίκευση της κρίσης.** Επίσης οι πόλεις στρέφονται σε βασιλείς ή σε δικούς τους εύπορους πολίτες προκειμένου να εξασφαλίσουν ευεργεσίες.

Κοινωνικές αναταραχές και ανακατατάξεις

- Μαρτυρίες που φθάνουν ως και πολύ πριν τον Αλέξανδρο δείχνουν ότι η **"στάσεις"** αποτελούσαν σοβαρή απειλή κυρίως για τις πόλεις της παλαιάς Ελλάδας. Η έλλειψη γης και τα χρέη ήταν ενδημικές πληγές της ελληνικής κοινωνίας.
- Οι πόλεμοι έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην υποβάθμιση των χωρικών και κυρίως των μικρών. Οι αρχαιολογικές έρευνες έδειξαν **συρρίκνωση των αγροτικών οικισμών τον 3ο αιώνα** και ανέτρεψαν την παγιωμένη αντίληψη ότι τέτοιου είδους αλλαγές έφερε η ρωμαϊκή κατάκτηση.
- Οι πόλεμοι με την πειρατεία έφεραν δυσκολίες στο εμπόριο ή ακριβέστερα έφεραν το **εμπόριο στα χέρια λίγων**.
- Σε όρκο πίστης που δινόταν στην Ίτανο στις αρχές του 3ου αιώνα από τους νέους πολίτες περιέχεται η υπόσχεση: **"δεν θα προκαλέσω καμιά διανομή γης ή παραγραφή χρεών"** (Syll.³ 526, 22 ff.). Έχουμε επίσης διόγκωση χρεών στην Αιτωλία και προσπάθεια εισαγωγής επαναστατικής νομοθεσίας (Πολ. 13, 1, 2-3).

Ολιγανθρωπία

- Όταν οι πόλεμοι και η αβεβαιότητα διαρκούν, υπάρχουν συνέπειες στην πληθυσμιακή κατάσταση της υπαίθρου αλλά και των πόλεων. Εξαπολύοντας ένα γενικό κατηγορητήριο εναντίον της σύγχρονης του Ελλάδας του 2ου αιώνα π.Χ., ο Πολύβιος γράφει “στον καιρό μας το σύνολο της Ελλάδας πάσχει από **ατεκνία και από λειψανθρωπία**. Αποτέλεσμα οι πόλεις ερήμωσαν και η γη έπαψε να δίνει καρπούς, μολονότι δεν μας έπληξαν συνεχείς πόλεμοι ούτε και μεταδοτικές αρρώστιες”. Ο Πολύβιος αποδίδει το πρόβλημα στην απροθυμία των ανθρώπων να παντρευτούν και στις συχνές βρεφοκτονίες.
- Πρέπει βέβαια να μην γενικεύουμε και να αποδεχόμαστε **διαφορές από πόλη σε πόλη και ανάμεσα στις κοινωνικές τάξεις**. Πώς συνδυάζεται η ερήμωση της γης με το επαναστατικό αίτημα της αναδιανομής της γης;
- **Αντιμετώπιση**: Συνοικισμοί, χορήγηση δικαιώματος πολίτη σε μισθοφόρους (Δύμη) και σε άλλους κατοίκους.

Μισθοφόροι

- Η ανάγκη για στρατεύσιμους και τα οικονομικά αδιέξοδα ωθούν τους οικονομικά ασθενέστερους στις τάξεις των μισθοφόρων. Ο Διόδωρος (20, 40, 6-7) περιγράφει πως το 307 π.Χ. πολλοί Αθηναίοι εντάχθηκαν πρόθυμα στην αποστολή συμπαράστασης του Μακεδόνα αξιωματικού Οφέλλα προς τον Αγαθοκλή των Συρακουσών ενάντια στους Καρχηδόνιους “ελπίζοντας να διαμοιραστούν το ευφορότερο τμήμα της Αφρικής και να λεηλατήσουν τον πλούτο της Καρχηδόνας. Γιατί εξαιτίας των παρατεταμένων πολέμων και συγκρούσεων των ηγεμόνων, η Ελλάδα είχε φτωχύνει και εξαθλιωθεί. Συνεπώς πίστευαν ότι όχι μόνο θα κέρδιζαν πολλά χρήματα, αλλά ότι θα έδιναν τέλος στη δυστυχία που τους μάστιζε”.
- Όπως έδειξε η προσωπογραφία του Launey, *Recherches sur les armées hellénistiques* (1949-1959), οι μισθοφόροι αποτελούσαν υπολογίσιμο τμήμα κάθε ελληνιστικού στρατού. Προέρχονταν από όλα τα μέρη της Ελλάδας, Βαλκανική, Μικρά Ασία, Συρία, Παλαιστίνη, Αραβία, Ασία, βόρεια Αφρική, Ιταλία και κυρίως Κρήτη. Συνεχής κινητικότητα. Εγκατάσταση σε πόλεις που ήθελαν να συμπληρώσουν τον πληθυσμό τους λόγω ολιγανθρωπίας.

Πειρατεία

- Πειρατεία και μισθοφορική υπηρεσία αποτελούσαν εναλλακτικούς τρόπους βιοπορισμού. Έχουμε πολλές μαρτυρίες για πειρατεία στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο από τον 3ο αιώνα π.Χ. και εξής.
- Μετά το 357-355 π.Χ. η Αθήνα δεν μπορούσε πλέον να διατηρήσει τον έλεγχο του Αιγαίου. Μικρά νησιά, όπως η Μήλος, Κύθνος, Αλόνησος, έγιναν έδρες πειρατών. Επί των διαδόχων έχουμε μείωση της πειρατείας, γιατί είχαν οι ίδιοι αποτελεσματικούς στόλους και γιατί πολλοί πειρατές στρατεύτηκαν. Το πρόβλημα ξαναεμφανίστηκε, όταν ο πτολεμαϊκός στόλος έχασε την ισχύ του μετά την ήττα του στη ναυμαχία της Άνδρου μεταξύ 260 και 250 π.Χ. Ακόμη χειρότερα έγιναν τα πράγματα όταν μετά το 166 π.Χ. περιορίστηκε η ναυτική δύναμη των Ροδίων και απέτυχαν παρά τη βοήθεια των Ατταλιδών στο β' Κρητικό πόλεμο (155-153). Τον έλεγχο της πειρατείας πέτυχε τελικά ο Πομπήιος.
- Από τους περιφημότερους πειρατές ήταν οι Κρήτες, οι Αιτωλοί, οι Ιλυριοί και αργότερα οι Κίλικες. Οι επιδρομές είχαν συχνά τη μορφή εμπορικών επιχειρήσεων οργανωμένων από τις ίδιες τις πόλεις και από τα Κοινά. Η πειρατεία ήταν η μάστιγα των παραλιακών πόλεων.

- Πολλά επιγραφικά κείμενα περιγράφουν πώς σώθηκαν οι πόλεις με την βοήθεια πολιτών ή έξωθεν επέμβαση. Άλλες επιγραφές περιγράφουν τα δεινά και τις φθορές.
- Κίνδυνος υπήρχε και για τα πλοία που ταξίδευαν γεμάτα εμπορεύματα· βέβαια τα εμπορεύματα αυτά διατίθεντο ξανά στο εμπόριο από τους πειρατές. Οι εμπορικές δοσοληψίες π.χ. των Κρητών είχαν σε μεγάλο βαθμό αντικείμενό τους τα λάφυρα των πειρατών (παραοικονομία).
- Οι αιχμάλωτοι διοχετεύονταν στο εμπόριο δούλων. Οι ελληνικές νησιωτικές και παράλιες πόλεις σύναψαν δεκάδες συνθήκες ασυλίας με Αιτωλούς και Κρήτες. Πολλές φορές αυτές οι συνθήκες έπρεπε να ανανεωθούν μετά από μερικά χρόνια.

ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ

ΣΠΑΡΤΗ

- 371 π.Χ. περιορισμός Σπαρτιατικής επικράτειας
- 369 π.Χ. ίδρυση Μεσσήνης
- Συγκέντρωση γης σε λίγους - συρρίκνωση σώματος πολιτών – ολιγανθρωπία
- Αποχή από τη Χαιρώνεια και το Κοινό της Κορίνθου.
- 331 π.Χ. επίθεση Άγιδος Γ' στους Μακεδόνες στην Πελοπόννησο, ήττα.
- 294 π.Χ. εισβολή Δημητρίου Πολιορκητή στην Πελοπόννησο
- 272 π.Χ. εισβολή Πύρρου στην Λακωνική, απόκρουση με τη βοήθεια Μακεδόνων

Αρεύς Α' (309/8-265 π.Χ.)

- Κοπή νομίσματος
- Ηγέτης ανεπιτυχούς εκστρατείας για την απελευθέρωση των Δελφών από τους Αιτωλούς (με Βοιωτούς, Μεγαρείς, Αχαιούς και Αρκάδες)
- Συμμετοχή στον Χρεμωνίδειο πόλεμο, ήττα, θάνατος Αρέα.

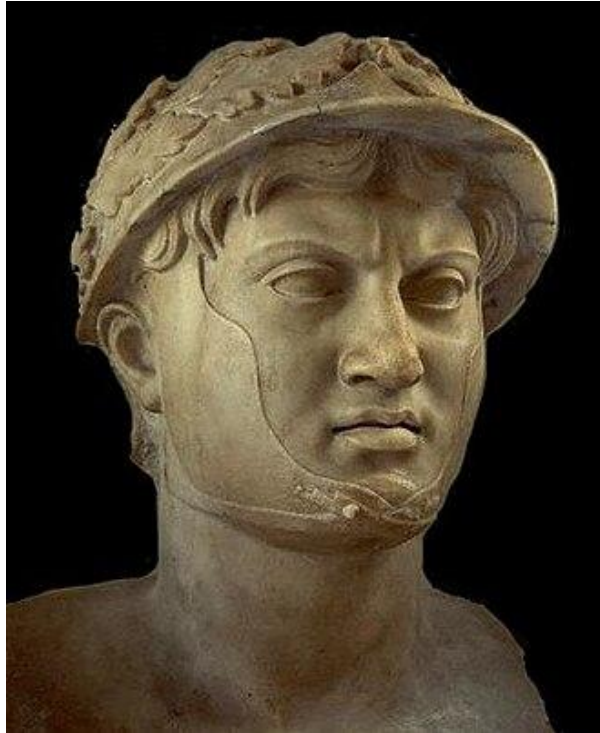
Άγις Δ' (244-241 π.Χ.)

- Παραγραφή χρεών
- Όχι αναδιανομή γης
- Εξορία του άλλου βασιλέα, Λεωνίδα
- 241 π.Χ. εκστρατεία μαζί με τους Αχαιούς ενάντια στους Αιτωλούς
- Δολοφονία κατά την επιστροφή του

Κλεομένης Γ' (235-222 π.Χ.)

- Γιος του Λεωνίδα, νυμφεύεται την χήρα του Άρεως
- Άμυνα στη πίεση των Αχαιών, ρήξη σχέσεων με τον Άρατο
- Πεθαίνει ο συμβασιλέας, γιός του Άγιδος Δ'
- 227 π.Χ., δολοφονία εφόρων, κατάργηση αξιώματος («αντίθετο στο πνεύμα του Λυκούργου»)
- Παραχωρεί κτήματά του στους πολίτες
- Δίνει πλήρη πολιτικά δικαιώματα στους περίοικους
- Στρατιωτικές επιτυχίες
- Οι Αχαιοί κηρύσσουν πόλεμο στην Σπάρτη
- Ο Αντίγονος Δώσων κατεβάζει στρατό στην Πελοπόννησο
- Ήττα στην Σελλασία
- Φυγή του Κλεομένη στην Αίγυπτο

Πύρρος, βασιλέας της Ηπείρου (318-272 π.Χ.)

- επικεφαλής του φύλου των Μολοσσών.
- ανέπτυξε σχέσεις με τους Διαδόχους του Αλεξάνδρου.
- εδραίωσε την εξουσία του στην Ήπειρο με τη βοήθεια του Πτολεμαίου.
- διεκδίκησε τα εδάφη της Μακεδονίας.
- εξεστράτευσε στην ιταλική χερσόνησο εναντίον του ανερχόμενου εκείνη την εποχή ρωμαϊκού κράτους.
- εκστρατεία στη νότια Ελλάδα με αποκορύφωμα την πολιορκία της Σπάρτης το 272 π.Χ. Η προσπάθειά του στέφθηκε με αποτυχία.
- Η ζωή του Πύρρου έλαβε τέλος στην πόλη του Άργους, όπου και αντιμετώπισε τα στρατεύματα του μεγαλύτερου εχθρού του κατά τα τελευταία εκείνα χρόνια, Αντίγονου Β' Γονατά.

Εκστρατεία Πύρρου στην Ιταλία

Νομίσματα Πύρρου

